
جنگ
ایران
و عراق
و کاربرد
سلاح های شیمیایی

بسم الله الرحمن الرحیم

جنگ ایران و عراق و کاربرد سلاحهای شیمیایی

نویسنده:

جمعی از نویسندگان

ناشر چاپی:

فرهنگ کرمانشاه

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

جنگ ایران و عراق و کاربرد سلاحهای شیمیایی

مشخصات کتاب

شماره کتابشناسی ملی : ایران۸۱-۳۳۰۳۶

عنوان و نام پدیدآور : جنگ ایران و عراق و کاربرد سلاحهای شیمیایی

منشا مقاله : ، فرهنگ کرمانشاه، ش ۲، ۳ ، (زمستان و بهار ۱۳۸۱): ص ۱۸ - ۲۳.

توصیفگر : جنگ ایران و عراق

توصیفگر : سلاحهای شیمیایی

توصیفگر : حلبچه

توصیفگر : کردستان عراق

توصیفگر : نیروهای مسلح

مقدمه

عضو هیئت علمی گروه علوم سیاسی دانشگاه تهران.

استفاده از گازهای سمی و شیمیایی در جنگ ایران و عراق از نظر تنوع و پیچیدگی عناصر شیمیایی مورد استفاده، رکورد جدیدی را در جنگ‌ها به ثبت رساند که بعید به نظر می‌رسد تا سال‌های سال شکسته شود. با وجود این، در حالی که حدود پانزده سال از پایان این جنگ می‌گذرد، ابعاد مختلف این موضوع، به ویژه بعد حقوقی آن که می‌تواند در آشکار کردن مظلومیت مردم ایران در طول جنگ و استیفای حقوق آنان از عاملان تجهیز عراق به سلاح‌های مرگبار شیمیایی مؤثر باشد، کم‌تر مورد توجه قرار گرفته است. براساس آخرین افشاگری‌های انجام شده، در طول جنگ هشت ساله ایران و عراق، حدود پنجاه شرکت اروپایی و امریکایی تجهیزات و امکانات ساخت و تولید عوامل شیمیایی را در اختیار رژیم بغداد قرار دادند. بدین ترتیب، عراق موفق شد به کمک این فناوری‌های نوین، بزرگ‌ترین مجتمع‌های شیمیایی را بنا و مهلک‌ترین عناصر شیمیایی را تولید کند و آنها را عملا در جبهه‌های جنگ و حتی در شهرها و روستاها علیه مردم غیر نظامی به کار گیرد. هر چند در زمان جنگ، استعمال گسترده سلاح‌های شیمیایی با سکوت مجامع بین‌المللی و قدرت‌های بزرگ رو به رو شد و شکایات جمهوری اسلامی ایران به جایی نرسید، اما بعد از پایان جنگ، به ویژه پس از اشغال کویت از سوی ارتش عراق، اسناد و مدارک بسیاری درباره تأمین کنندگان اصلی عناصر و تجهیزات شیمیایی عراق افشا و بدین ترتیب، راه برای پیگیری قانونی دولت ایران هموار شد. با وجود این، ملاحظات سیاسی سبب شده است که اقدام شایسته‌ای در این زمینه صورت نگیرد. این موضوع، انگیزه‌ای شد تا در این پژوهش، ابعاد مختلف تولید، به کارگیری و پیامدهای جنگ افزارهای شیمیایی در جنگ هشت ساله ایران و عراق بررسی شود. در این پژوهش، نخست، کاربرد سلاح‌های شیمیایی در جنگ از سوی عراق در مقطع تجاوز و آزادسازی (شهریور ماه سال ۱۳۵۹ تا خرداد ماه سال ۱۳۶۱) و دوره ورود نیروهای ایران به داخل خاک عراق با هدف تنبیه متجاوز (مرداد ماه سال ۱۳۶۱ تا پایان جنگ) مورد بررسی قرار می‌گیرد. هم چنین، به این پرسش نیز پاسخ داده می‌شود: چه ارتباطی بین تحول در جبهه‌های جنگ و صحنه نبرد با تشدید کاربرد جنگ افزارهای شیمیایی از سوی عراق وجود دارد؟

نکته دیگری که در این مقاله بدان پرداخته می‌شود تشریح پیشینه تاریخی تلاش‌های عراق برای دستیابی به قدرت شیمیایی و کاربرد آن در دو دوره تجاوز به خاک جمهوری اسلامی و دوره آزادسازی است.

پیشینه تلاش‌های عراق برای دستیابی به سلاح شیمیایی

دولت بعثی عراق که از قدرت نظامی اسرائیل می‌ترسید، از

[صفحه ۱۴]

اواخر دهه ۶۰ م، به فکر تحقیق برای تولید عوامل سلاح‌های شیمیایی افتاد. این تحقیقات عملا در پایگاه کوچک، ولی به شدت محافظت شده‌ای موسوم به راشد [۱] در شمال شرقی بغداد در سال ۱۹۷۱ آغاز شد. [۲] نخست، تحقیقات روی برخی از عوامل شیمیایی مانند گازهای اشک آور، (CS) گاز خردل (موستارد) و تابون انجام می‌گرفت، اما پس از تکمیل نسبی تحقیقات، به زودی تولید گاز زرد رنگ یا باران زرد در دستور کار قرار گرفت و مقداری از این گاز، تولید و ذخیره شد. البته، دولت عراق برای مخفی نگه داشتن این فعالیت، آنها را تحت پوشش تحقیقات تولید داروی شیمیایی دفع آفات کشاورزی انجام می‌داد تا این که در سال ۱۹۷۴، سازمان جدید و اختصاصی موسوم به حسن ابن‌الهیثم [۳] بنیان گذاشته شد. در محل جدید، رژیم عراق با استفاده از تجهیزات و فناوری‌ای که شوروی (سابق) و برخی از کشورهای اروپای شرقی در اختیار این کشور قرار داده بودند، اقدامات تدافعی را برای مقابله با حمله احتمالی شیمیایی آغاز کرد. [۴] در همین سال بود که نیروهای بعثی برای نخستین بار، علیه کردهای شمال عراق از سلاح‌های گازی استفاده و تعدادی از مردم بی‌دفاع را مصدوم کردند. در پی این اقدام، جنبش میهنی کردستان عراق طی نامه‌هایی از کورت والدهایم، دبیر کل وقت سازمان ملل متحد و برخی دیگر از سازمان‌های بین‌المللی مسئول، برای جلوگیری از تکرار کاربرد گازهای شیمیایی علیه شهرها و روستاهای کردنشین عراق استمداد طلبید؛ اقدامی که در نهایت، بی‌نتیجه بود و [۵] تنها روزنامه انگلیسی ساندی تایمز [۶] چاپ لندن در گزارشی به نقل از خبرنگار خود در منطقه - گوینن رابرتز [۷] - اعلام کرد که اتحاد جماهیر شوروی، عراق را به دو نوع سلاح گازی مجهز کرده است که یک نوع از آن فورا فرد را از پای در می‌آورد و نوع دیگر انسان را تا ۴۸ ساعت بیهوش نگه می‌دارد. این روزنامه به نقل از اکراد منطقه نوشت: «این گازها در اردوگاه نظامی تاجی در غرب بغداد و در کرکوک و موصل انبار شده است». [۸] با وجود این، استفاده از گازهای شیمیایی در کردستان عراق بدون آنکه توجهی را به خود جلب کند، سال‌ها مکتوم ماند تا این که ده سال بعد، یعنی در سال ۱۹۸۴، دو تن از پزشکان منطقه که در مداوای مصدومان نقش داشتند، این راز را آشکار کردند. آنان که به خارج از کشور گریخته بودند، تأیید کردند که در حوزه مأموریتشان در مناطق کردنشین عراق از گازهای سمی علیه شهرها و روستاهای کردنشین استفاده شده است. [۹] .

در اواسط دهه ۷۰ م، عراق طرح‌هایی را برای ساخت تأسیسات بزرگ تحقیق و تولید تجاری عوامل شیمیایی در بیابانی در حدود هفتاد کیلومتری شمال غربی بغداد تحت پوشش پروژه ۹۲۲ آغاز کرد. این تأسیسات که با نام و تابلوی شرکت دولتی تولید کود شیمیایی عراق [۱۰] فعالیت می‌کرد، شرکت دولتی المثنی، [۱۱] یکی از مهم‌ترین مراکز آموزش و تولید گازهای سمی و شیمیایی عراق را تشکیل داد. در این مرکز، که در ۱۵۰ کیلومتر مربع بنا شده است، فناوری و تجهیزات مدرن نگهداری (انبار) مواد اولیه، تجهیزات مطالعات تحقیقاتی سلاح‌های شیمیایی و چندین کارخانه تولید این سلاح‌ها به طور پراکنده قرار گرفته است. این پایگاه آموزشی - تولیدی کاملا- مانند مرکز آموزش گازهای شیمیایی آلمان شرقی ساخته شد و در آن، فناوری دفاع در مقابل سلاح شیمیایی آموزش داده می‌شد. در این مرکز، کارشناسان بلوک شرق تحت عنوان و لوای همکاری مشترک، آموزش فناوری استفاده و نگهداری از سلاح شیمیایی را به کارشناسان و نظامیان عراقی به عهده داشتند. مرکز مزبور، که وسایل و تجهیزات اولیه آن از شوروی سابق و آلمان شرقی خریداری شده بود، خیلی زود به یکی از مهم‌ترین پایگاه‌های تولید گاز اعصاب در عراق تبدیل شد.

[۱۲] در حالی که کراس ناکور، [۱۳] فرمانده یگان حفاظت شیمیایی آلمان شرقی، هدف از تأسیس مرکز مزبور را این طور بیان کرد: «عراق به دلیل احساس خطری که از سلاح‌های شیمیایی اسرائیل داشت از ما درخواست کرد فناوری حفاظت در برابر سلاح شیمیایی را به آنها آموزش دهیم»، اما این مرکز آموزش فناوری برای حفظ جان مردم در مقابل قدرت کشنده سلاح‌های شیمیایی، به دست نظامیان عراقی تغییر ماهیت و کارکرد داد و به مرکز تولید سلاح تهاجمی شیمیایی تبدیل شد. [۱۴] بدین ترتیب، عراق از اوایل دهه ۸۰، تولید انبوه عوامل شیمیایی را آغاز

[صفحه ۱۵]

کرد و با نزدیک شدن زمان جنگ با جمهوری اسلامی ایران در ۳۱ شهریور ماه سال ۱۳۵۹ آن را شدت بخشید. در این زمان، تولید عوامل شیمیایی به واردات عناصر شیمیایی از کشورهای خارجی، وابسته بود. با وجود این، عراق مقادیر زیادی گاز اشک‌آور را زیر نظر کمیته امنیت ملی عراق که در مرکز سلمان پاک و المثنی برای کنترل شورش‌های داخلی تولید شده بود، در موشک‌های آر. پی. جی. ۷، گلوله‌های خمپاره، بمب‌های ۲۵۰ و ۵۰۰ م.م. و خمپاره‌های ۱۲۰ م. م. ذخیره و آماده عملیات کرد. [۱۵] .

استعمال جنگ افزارهای شیمیایی

در مقطع نخست جنگ تحمیلی (شهریور ماه سال ۱۳۵۹ - خرداد ماه سال ۱۳۶۱)، یگان‌های ارتش عراق در ۲۲ سپتامبر سال ۱۹۸۰ مطابق با ۳۱ شهریور ماه سال ۱۳۵۹، برای تجاوز به خاک جمهوری اسلامی ایران از مرزهای بین‌المللی گذشتند و در سه جبهه جنوب، میانه و شمال به داخل سرزمین‌های ایران هجوم آوردند. در زمان تهاجم، عراق در زمینه جنگ شیمیایی از موقعیت بسیار برتری نسبت به ایران برخوردار بود و درآفند شیمیایی چهار منطقه قوت بارز داشت:

۱) امکانات و وسائل حفاظتی انفرادی و رفع آلودگی نسبتا خوبی داشت و در سازمان رزم هر یک از لشکرها، گروهانی برای مقابله با آفند شیمیایی و رفع آلودگی تعبیه شده بود و برای تمامی پرسنل نظامی و خودروهای رزمی امکانات و تجهیزات حفاظتی وجود داشت؛

۲) این کشور یکی از هم پیمانان نظامی بزرگ‌ترین کشور تولید کننده جنگ افزارهای شیمیایی، یعنی اتحاد جماهیر شوروی بود و به همراه آلمان شرقی پروژه‌های مختلفی را برای توسعه جنگ افزارهای شیمیایی در عراق در دست طراحی و اجرا داشت؛

۳) افزون بر اتحاد جماهیر شوروی و برخی از کشورهای بلوک شرق، عراق با کشورهای انگلستان، آلمان غربی، هلند و امریکا برای خرید عوامل شیمیایی و تجهیزات حفاظتی و تکمیل پروژه‌های تولید جنگ افزارهای شیمیایی مناسبات تجاری برقرار کرده بود و بدین ترتیب، به بازارهای مختلف عناصر شیمیایی دسترسی داشت؛ و

۴) در کنار سه ویژگی مزبور، ارتش عراق از انواع ادوات و جنگ افزارهای پرتاب مهمات شیمیایی از جمله هواپیماهای دور پرواز، توپخانه دوربرد، موشک‌های سطح به سطح و... برخوردار بود و می‌توانست بدون نگرانی از اثرات نامساعد مهمات شیمیایی بر نیروهای خود، آنها را در حد گسترده‌ای به کار گیرد. [۱۶] .

[صفحه ۱۶]

در مقابل برخورداری عراق از این ویژگی‌ها در جنگ شیمیایی، در جبهه ایران، رزمندگان از کوچک‌ترین آمادگی لازم برای

مقابله یا حفاظت در مقابل عوامل شیمیایی برخوردار نبودند و گاه، کم‌ترین اطلاع را از این گونه عوامل داشتند. این عدم آمادگی در نیروهای جمهوری اسلامی ایران امتیاز بزرگی برای عراق محسوب می‌شد و بدین ترتیب، توازن نظامی در زمینه جنگ شیمیایی نیز به نفع عراق بود. آگاهی مسئولان و فرماندهان نظامی عراق از ضعف مفرط در جبهه مقابل، آنها را وسوسه می‌کرد تا جنگ افزارهای شیمیایی خود را در محورهای مختلف بدون آن که از اقدامات تلافی جویانه حریف ترسی داشته باشند، بیازمایند. به همین دلیل بود که کاربرد پراکنده سلاح شیمیایی از نخستین هفته‌های جنگ آغاز شد و نیروهای عراق کوشیدند تا با استفاده از گاز اشک‌آور، خطوط پدافندی نیروهای ایرانی را در هم شکنند و در موقعیت دفاعی آنان اخلال ایجاد کنند و بدین ترتیب، نخستین گام‌ها را برای یک جنگ شیمیایی بزرگ بردارند.

نخستین نشانه‌ها از احتمال وقوع جنگ شیمیایی

تنها چند روز پس از آغاز جنگ عراق علیه جمهوری اسلامی ایران، خبرهایی درباره احتمال کاربرد گازهای شیمیایی از سوی نیروهای عراقی در جبهه‌های جنگ شنیده شد. این خبرها زمانی قوت گرفت که نخستین گروه از اسیران عراقی به اسارت درآمدند. در میان ملزومات انفرادی این افراد، آنچه بیش از همه جلب توجه می‌کرد، وجود ماسک‌های ضد گاز بود. در هفته دوم جنگ، خبرنگار خبرگزاری پارس از جبهه‌های گیلان غرب این خبر را مخابره کرد: «جزء غنائمی که از نیروهای بعث عراق به غنیمت گرفته شده ماسک ضد گاز است». وی در ادامه افزود: «نیروهای عراقی همراه خود ماسک ضد گاز اشک‌آور حمل می‌کنند.» [۱۷] در همین ایام، اخبار دیگری منتشر شد که از اعزام نمایندگان ارتش عراق به آلمان فدرال و گفت و گوی آنها با مقامات آلمانی برای خرید ۰۰۰ / ۱۵۰ ماسک ضد گاز حکایت داشت. آنها در مذاکرات خود، اصرار داشتند که به هر قیمتی که شده است، اقلام درخواستی در اختیار ارتش این کشور قرار گیرد. [۱۸] با وجود انتشار این اخبار، دولت عراق به شدت مراقب بود تا از افشای خبرهای مربوط به تجهیزات و ادوات شیمیایی خود جلوگیری کند. به همین منظور، به محض ورود خبرنگاران خارجی به مناطق جنگی، برای مشاهده فتوحات ارتش عراق در داخل خاک ایران، ناگهان تمامی ملزومات فردی

[صفحه ۱۷]

پرسنل نظامی برای حفاظت در مقابل گازهای سمی و ادوات جنگ شیمیایی از دیده‌ها پنهان و پس از اطمینان یافتن از خروج خبرنگاران از منطقه جنگی، آنها را از مخفی گاه‌ها خارج می‌کردند.

استعمال گازهای سمی در مقطع اول جنگ (دوره اشغال)

هر چند تاکنون، اسناد معتبر و مستندی از به کارگیری گازهای سمی از سوی عراق در نخستین ماه‌های جنگ به دست نیامده است، اما برخی از شواهد نشان می‌دهد که نیروهای ارتش این کشور از نخستین روزهای جنگ به گازهای شیمیایی علیه نیروهای جمهوری اسلامی ایران متوسل شده‌اند. به احتمال زیاد، نخستین گلوله‌های محتوی گازهای سمی در مناطق غرب و شمال کشور و در معبرهای صعب‌الوصول مورد استفاده قرار گرفتند. البته، باید یادآور شد که نیروهای عراقی برای کاربرد این سلاح از عناصر داخلی ضد انقلاب استفاده می‌کردند. در سندی به نقل از گزارش فرمانده عملیات نیروهای عراقی در غرب به فرماندهان عالی رتبه ارتش عراق چنین آمده است: «عواملی که توسط یگان‌های تابعه استخدام شده‌اند، مخالف رژیم ایران هستند و در خط مقدم جبهه با پرتاب گلوله‌های شیمیایی باعث تضعیف قوای جسمی پرسنل نظامی ایران می‌شوند». [۱۹] .

یکی دیگر از شواهدی که نشان می‌دهد عراق در مهر ماه سال ۱۳۵۹ از گازهای سمی در جبهه‌های جنگ استفاده کرده، وجود مجروحانی است که به شدت از ناحیه چشم آسیب دیده‌اند و توانایی باز کردن چشمانشان را ندارند. از جمله نخستین مصدومان یک سرگرد ارتشی بود که در ۲۵ مهر ماه سال ۱۳۵۹ در بیمارستان ۲۵۰ تخت خوابی ارتش بستری شده بود و نمی‌توانست چشمانش را بگشاید. البته، مقامات مسئول ارتش جمهوری اسلامی ایران با تردید به این موضوع می‌نگریستند و با آوردن دلایلی احتمال کاربرد سلاح شیمیایی را نفی می‌کردند. طبق استدلال آنان: «استفاده از سلاح‌های شیمیایی توسط ارتش عراق هنوز مسلم نیست و از طرفی، ارتش عراق ماسک ضد گاز و مواد شیمیایی ندارد و استفاده از این قبیل سلاح‌ها از طرف دشمن منطقی به نظر نمی‌رسد. به علاوه، چنین اخباری نباید در سطح جامعه انتشار یابد، چرا که در آن صورت، نمی‌توان نیروهای رزمنده را در جبهه نگه داشت و انتشار این خبر اثر روانی بسیار زیادی بر نیروهایی که توانایی مقابله با آن را ندارند، می‌گذارد». [۲۰] البته، این پنهانکاری مدت زیادی به طول نینجامید و به دنبال تکرار حملات شیمیایی عراق در ادامه پیشروی در عمق خاک ایران، به ویژه در اشغال خرمشهر و برخی از شهرهای جبهه‌های غرب - که از جزئیات این حملات و میزان تلفات نیروهای خودی در آنها اطلاع دقیقی در دست نیست - وزارت امور خارجه ایران با انتشار اطلاعیه‌ای تبلیغاتی خطاب به سازمان‌های بین‌المللی هشدار داد که عراق در جنگ با ایران از سلاح‌های شیمیایی و بیولوژیکی استفاده می‌کند. در این اطلاعیه، تأکید شده بود که «رژیم کافر عراق به خود اجازه می‌دهد هر گونه توحش را مجاز شمارد و افزون بر قتل عامل مردم بی‌گناه شهرها و روستاهای ایران، تنها به جرم عرب بودن آنها و همکاری‌شان با ارتش جمهوری اسلامی ایران در دفاع از آب و خاک خویش، در حمله به این نواحی از سلاح‌های مرگبار شیمیایی و بمب‌های آتش‌زا علیه مدافعان اعم از نظامی و غیر نظامی استفاده کند». وزارت امور خارجه ایران با اشاره به این که دولت جمهوری اسلامی ایران از آغاز جنگ تحمیلی از فعالیت‌های واحدهایی از ارتش عراق در راستای ایجاد آمادگی برای استفاده از سلاح‌های شیمیایی، میکروبی و بیولوژیک اطلاع داشته است، از سازمان ملل متحد، صلیب سرخ جهانی و تمام سازمان‌های مسئول تقاضا کرد تا رژیم عراق را به شدت مورد مؤاخذه قرار دهند و این کشور را از ادامه جنایت ضد بشری باز دارند. در پایان این اطلاعیه، هشدار داده شده بود که در صورت ادامه این روند، دولت جمهوری اسلامی ایران نسبت به آن بی‌تفاوت نخواهد بود.

نخستین حمله شیمیایی ثبت شده ارتش عراق علیه نیروهای مدافع جمهوری اسلامی ایران به روز ۲۳ آذر ماه سال ۱۳۵۹ باز می‌گردد. در این روز، دشمن در جبهه گیلان غرب یک گلوله شیمیایی را پرتاب کرد که در اثر آن، چند تن مصدوم شدند. [۲۱] در همین روز بود که استانداری خوزستان هشدار داد که «خبرهای به دست آمده ثابت می‌کند که دشمن تصمیم جدی برای استفاده از سلاح‌های شیمیایی دارد». در گزارش استانداری مزبور آمده است که «از طرف دشمن با هر تیپ یک دسته متخصص در استفاده از

[صفحه ۱۸]

گلوله‌های شیمیایی که مجهز به گازهای سمی هستند با ادوات مربوطه در خرمشهر مستقر شده‌اند». [۲۲] حدود یک ماه بعد در تاریخ ۲۰ / ۱۰ / ۱۳۵۹، هواپیماهای عراق برای نخستین بار از بمب‌های ناپالم در حمله به شهر اهواز در جبهه جنوبی استفاده کردند. خبرگزاری عراق با انتشار این خبر، تعداد تلفات نیروهای ایرانی را در این حمله ۴۶۰ تن برآورد کرد. [۲۳] در همین ایام، [۲۳ / ۱۰ / ۵۹]، عراق یک نوع گلوله سمی را در جبهه ایلام بین هلاله و نی‌خزر مورد استفاده قرار داد که در نتیجه آن، ده نفر از رزمندگان و مجاهدان انقلاب اسلامی در جبهه سد کنجان چم شهید شدند. خبرگزاری پارس با مخابره این خبر افزود: «به کسانی که در هدف

یا نزدیکی این گلوله‌های سمی قرار می گیرند، حالت تشنج دست می‌دهد، بی‌حال می‌شوند، روی زمین می‌افتند، صورت خود را به خاک می‌مالند و سپس جان خود را از دست می‌دهند. این گلوله‌ها شبیه گلوله تفنگ M-۷۵ هستند و پس از خروج از دهانه تفنگ، گاز بنفش رنگی از آن خارج می‌شود». [۲۴] .

مدتی بعد، هفته‌نامه فارن ریپورت [۲۵] چاپ لندن نام نوع این گاز سمی را V خواند و نوشت: «عراق در جنگ خود علیه ایران، از یک نوع گاز مهلک فلج کننده اعصاب استفاده می کند که گفته می‌شود این گاز از انواع V می‌باشد که مراکز اعصاب را از کار می‌اندازد و شخص را فلج می کند. این گاز به قدری کشنده است که تنها در صورت تماس چند قطره از آن با پوست بدن، موجب مرگ می‌شود، مگر این که شخص در خلال پنج دقیقه نخست تماس این گاز با پوست، آتروپین به خود تزریق کند. این گاز را روسیه و آلمان شرقی به طور مشترک تهیه کرده‌اند و در حال حاضر، در تعدادی از کشورهای اروپای شرقی نیز تولید می‌شود. گفته می‌شود این نوع گاز را آلمان شرقی در اختیار عراق قرار می‌دهد.» گاز فلج کننده اعصاب برای نخستین بار در ژانویه سال ۱۹۸۰(زمستان سال ۱۳۵۹)، در جبهه‌های اهواز و دزفول - که از نقاط مهم استراتژیکی به شمار می‌آیند - و در جریان حمله ناموفق ایرانیان، از سوی عراق مورد استفاده قرار گرفت و به شهادت صد تن از نیروهای ایرانی منجر شد.

در برخی از منابع فارسی، آمده است که حمله شیمیایی عراق به منطقه بین هلاله و نی خزر واقع در پنجاه کیلومتری غرب ایلام در تاریخ ۲۳ / ۱۰ / ۱۳۵۹ (۱۳ ژانویه سال ۱۹۸۱) نخستین حمله شیمیایی ثبت شده در سازمان ملل متحد است، اما در اسناد منتشر شده سازمان ملل، هیچ گونه اشاره‌ای به این موضوع نشده و احتمالا جمهوری اسلامی ایران در این زمینه، مکاتبه‌ای با دبیر کل یا شورای امنیت نداشته است. به هر حال، در شش ماه نخست جنگ، ارتش عراق به طور پراکنده از گازهای سمی استفاده کرد، ولی به استثنای یکی دو اطلاعیه تبلیغاتی وزارت امور خارجه ایران، به هیچ گونه واکنشی جدی چه از سوی جمهوری اسلامی ایران و چه از سوی مجامع بین‌المللی و جامعه جهانی رو به رو نشد. [۲۶] .

با ورود جنگ به سال ۱۳۶۰، به علت رکود حاکم بر جبهه‌ها در نتیجه بحران سیاسی - داخلی ایران، در شش ماهه نخست این سال، اخباری از کاربرد گازهای سمی در جبهه‌های جنگ انتشار نیافت، اما با رفع بحران سیاسی در داخل کشور و فعال شدن مجدد نیروهای ایران در جبهه‌های جنگ، عراق این بار استفاده از سلاح شیمیایی را شدت بخشید و در جریان شش ماهه دوم

[صفحه ۱۹]

سال، بیش از چهار بار در مناطق جنگی هویزه، ارتفاعات الله اکبر، پل نادری و خرمشهر علیه نیروهای ایران از گاز سمی استفاده کرد. باید یادآور شد که گلوله‌های شیمیایی را توپخانه یا خمپاره به سوی مراکز تجمع نیروهای ایران شلیک کردند. [۲۷] متأسفانه تاکنون، هیچ گونه آماری از تعداد تلفات و مصدومان این حملات انتشار نیافته است و تنها، گزارش‌های پراکنده‌ای از بستری شدن تعدادی از مجروحان این حملات در بیمارستان‌ها وجود دارد که البته، دقیق نیز نیستند. در این سال، با وجود قطعی بودن کاربرد جنگ افزارهای شیمیایی از سوی عراق علیه نیروهای جمهوری اسلامی در جبهه‌های جنگ، دستگاه دیپلماسی ایران کم‌ترین تحرکی در این زمینه نداشت، در حالی که طرف عراقی کوچک‌ترین تحرکات نیروهای ایران را با اغراق بسیار و دروغ پردازی به شورای امنیت سازمان ملل یا دبیر کل گزارش می‌داد و خواستار ثبت و نشر آن به منزله سند سازمان ملل می‌شد.

بی‌تردید، ارتش عراق با توجه به شناختی که از کارآیی جنگ افزارهای شیمیایی داشت و به تدریج خود را به ادوات و تجهیزات آفندی و پدافندی مجهز کرده بود، در طول دوره آزادسازی، از این گونه سلاح‌ها استفاده کرده است، به ویژه در مقابل تاکتیک‌های نظامی جمهوری اسلامی ایران که به نیروهای پیاده فاقد تجهیزات حفاظتی در مقابل سلاح‌های شیمیایی متکی بود. با

وجود این، مخفی کاری دوران جنگ سبب شد که در این زمینه، کم‌ترین اطلاعات موجود انتشار یابد. به همین دلیل در این مقطع از جنگ، خلأ اطلاعاتی فاحشی درباره کاربرد جنگ افزارهای شیمیایی از سوی عراق در جبهه‌های جنگ و میزان تلفات آن دیده می‌شود. در کنار پنهانکاری زمان جنگ، چنین به نظر می‌رسد که مقامات تصمیم گیرنده و فرماندهان نظامی در جمهوری اسلامی ایران نقش تعیین کننده سلاح‌های شیمیایی را در تغییر توازن در جنگ درک نکرده یا آن را نادیده گرفته‌اند. شواهد زیادی برای این ادعا وجود دارد از جمله این که جمهوری اسلامی ایران، تنها پس از عملیات رمضان که در آن، عراق برای نخستین بار کاربرد نیمه گسترده گازهای سمی را تجربه کرد، به فکر تجهیز نیروهای پیاده به تجهیزات حفاظتی افتاد و تا پیش از این زمان، کار جدی‌ای در این باره انجام نداده بود.

نتیجه گیری

۱) ارتش عراق در مقطع تهاجم و اشغال خاک ایران، با هدف در هم شکستن مقاومت‌های پراکنده نیروهای ایران به طور نامنظم از گازهای اشک‌آور استفاده کرد، ولی با این اقدام بیشتر هدف آزمودن توان نیروهای خودی از یک طرف و ارزیابی واکنش سیاسی و نظامی ایران و بازتاب تبلیغاتی آن را از طرف دیگر دنبال می‌کرد.

۲) نظامیان عراقی از ضعف آفندی و پدافندی نیروهای ایرانی در زمینه جنگ افزارهای شیمیایی و از طرف دیگر، از تاکتیک‌های نظامی ایران که بر نیروهای پیاده متکی بود، اطلاع کامل داشتند. در مقطع آزادسازی، جمهوری اسلامی ایران با تکیه بر انبوه نیروهای پیاده و داوطلب توانست ضربه‌های سنگین و کمر شکنی را بر ارتش عراق وارد آورد و آن را به عقب نشینی به پشت مرزهای بین‌المللی وادار کند. فرماندهان نظامی عراق در تجزیه و تحلیل این مقطع از جنگ، مطمئنا به نقاط قوت ایران توجه داشتند و حضور

[صفحه ۲۰]

هزاران نیروی پیاده را مهم‌ترین نقطه اتکای جمهوری اسلامی می‌دانستند.

۳) مسئولان سیاسی و نظامی عراق هم چنین از این نکته نیز آگاه بودند که کم هزینه‌ترین و در عین حال مخرب‌ترین سلاح برای مقابله با انبوه نیروهای پیاده، گازهای سمی است، به ویژه نیروهای پیاده‌ای که فاقد تجهیزات حفاظتی لازم نیز باشند؛ بنابراین، به تدریج استعمال گازهای شیمیایی را از یک تاکتیک حاشیه‌ای و تکمیلی به یک تاکتیک اصلی و محوری تبدیل کردند.

۴) در سازمان نظامی ایران تا زمان جنگ تحمیلی، جنگ شیمیایی جایگاهی نداشت و حتی از نظر تئوریک نیز نظامیان ایران با سلاح‌های شیمیایی آشنایی نداشتند.

۵) با آغاز جنگ و کاربرد پراکنده سلاح‌های شیمیایی در جبهه‌ها از سوی عراق، نوعی حیرت و سر درگمی در جبهه ایران هویدا شد، چرا که هیچ گونه برنامه‌ای برای مقابله با چنین جنگی وجود نداشت؛ بنابراین، چاره کار را در این دیدند تا اخبار مربوط به کاربرد جنگ افزارهای شیمیایی کم‌تر انتشار یابد تا موجب ترس و دلهره در نیروهای حاضر در جبهه‌ها و مردم در پشت جبهه نشود. با وجود این، اقدامات پراکنده‌ای برای آشنا کردن نیروهای رزمنده و مردم با عوامل شیمیایی آغاز شد، ولی این اقدامات خیلی جدی گرفته نمی‌شد.

۶) غفلت در جبهه خودی در زمینه کسب آمادگی لازم برای مقابله با جنگ شیمیایی در مقاطع بعدی نبرد، اثرات بسیار تعیین کننده‌ای بر سرنوشت جنگ داشت.

پاورقی

[۱] Rashad.

[۲] www . wilderness , survival . net.

[۳] hasan ibn . alhaitham.

[۴] Washington post ، ۳ March ۱۹۹۰.

[۵] هفته نامه تماشا؛ ۲۱ / ۲ / ۱۳۵۳، ص ۱.

[۶] Sunday Times.

[۷] Guin Rabertis.

[۸] Sunday Times، June ۱۹۷۴.

[۹] هفته نامه ماشین؛ سال ششم، سال ۱۳۶۱، ص ص ۹ تا ۱۱.

[۱۰] Sepp.

[۱۱] al muthanna.

[۱۲] گروه تحقیق خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران؛ بررسی اجمالی تاریخچه و کاربرد سلاح‌های شیمیایی و میکروبی؛ ۱۱ / ۲ / ۱۳۶۶.

[۱۳] Cross Nagoor.

[۱۴] روزنامه اطلاعات؛ ۲۰ / ۳ / ۱۳۶۳، ص ۸.

[۱۵] اسناد بنیاد حفظ آثار و ارزش‌های دفاع مقدس؛ سند شماره ۲۳. (مجموعه ۶).

[۱۶] دفتر مطالعات وزارت امور خارجه؛ بررسی کاربرد سلاح شیمیایی در جنگ ایران و عراق؛ تهران: انتشارات دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی، ۱۳۷۸، ص ۸۱.

[۱۷] خبرگزاری پارس؛ نشریه ویژه؛ شماره ۲۰۲ ، ۱۵ / ۷ / ۵۹ ، ص ۲۱.

[۱۸] سند شماره ۰۰۱۴۶۲ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ سپاه؛ ستاد مشترک ارتش ۱۲ / ۸ / ۵۹.

[۱۹] سند شماره ۴۸۶۲۶، مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ سپاه؛ مرکز فرماندهی سپاه ۱۰ / ۸ / ۵۹.

[۲۰] خبرگزاری پارس؛ نشریه ویژه؛ شماره ۲۱۴ ، ۲۷ / ۷ / ۱۳۵۹ ، ص ۱۷.

[۲۱] روزنامه اطلاعات؛ ۲۹ / ۸ / ۱۳۵۹، ص ۲.

[۲۲] سند شماره ۰۰۲۲۰۷ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ سپاه؛ گزارش دفتر سیاسی انتظامی استانداری خوزستان ۲۳ / ۹ / ۵۹.

[۲۳] خبرگزاری پارس؛ نشریه ویژه؛ ۲۱ / ۱۰ / ۱۳۵۹، ص ۲.

[۲۴] خبرگزاری پارس؛ نشریه ویژه؛ شماره ۲۰۸ ، ۱ / ۱۱ / ۵۹ ، ص ۳۷.

[۲۵] FOREIGN REPORT.

[۲۶] حسین علایی؛ جنگ شیمیایی و تهدید فزاینده؛ تهران: اطلاعات، ۱۳۶۷، ص ۱۲۲.

[۲۷] سید قاسم زمانی؛ حقوق بین‌الملل و کاربرد سلاح‌های شیمیایی در جنگ تحمیلی عراق علیه جمهوری اسلامی ایران؛ تهران: بنیاد حفظ آثار و ارزش‌های دفاع مقدس، ۱۳۷۶، ص ۱۶.

درباره مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

بسم الله الرحمن الرحیم

جاهِدُوا بِأَمْوالِکُمْ وَ أَنْفُسِکُمْ فی سَبیلِ اللَّهِ ذلِکُمْ خَیْرٌ لَکُمْ إِنْ کُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (سوره توبه آیه ۴۱)

با اموال و جانهای خود، در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید حضرت رضا (علیه السّلام): خدا رحم نماید بنده‌ای که امر ما را زنده (و برپا) دارد ... علوم و دانشهای ما را یاد گیرد و به مردم یاد دهد، زیرا مردم اگر سخنان نیکوی ما را (بی آنکه چیزی از آن کاسته و یا بر آن بیافزایند) بدانند هر آینه از ما پیروی (و طبق آن عمل) می کنند

بنادر البحار-ترجمه و شرح خلاصه دو جلد بحار الانوار ص ۱۵۹

بنیانگذار مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان شهید آیت الله شمس آبادی (ره) یکی از علمای برجسته شهر اصفهان بودند که در دلدادگی به اهلبیت (علیهم السلام) بخصوص حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) و امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) شهره بوده و لذا با نظر و درایت خود در سال ۱۳۴۰ هجری شمسی بنیانگذار مرکز و راهی شد که هیچ وقت چراغ آن خاموش نشد و هر روز قوی تر و بهتر راهش را ادامه می دهند.

مرکز تحقیقات قائمیه اصفهان از سال ۱۳۸۵ هجری شمسی تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن امامی (قدس سره الشریف) و با فعالیت خالصانه و شبانه روزی تیمی مرکب از فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مختلف مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

اهداف :دفاع از حریم شیعه و بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام) تقویت انگیزه جوانان و عامه مردم نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی، جایگزین کردن مطالب سودمند به جای بلوتوث های بی محتوا در تلفن های همراه و رایانه ها ایجاد بستر جامع مطالعاتی بر اساس معارف قرآن کریم و اهل بیت علیهم السّلام با انگیزه نشر معارف، سرویس دهی به محققین و طلاب، گسترش فرهنگ مطالعه و غنی کردن اوقات فراغت علاقمندان به نرم افزار های علوم اسلامی، در دسترس بودن منابع لازم جهت سهولت رفع ابهام و شبهات منتشره در جامعه عدالت اجتماعی: با استفاده از ابزار نو می توان بصورت تصاعدی در نشر و پخش آن همت گمارد و از طرفی عدالت اجتماعی در تزریق امکانات را در سطح کشور و باز از جهتی نشر فرهنگ اسلامی ایرانی را در سطح جهان سرعت بخشید.

از جمله فعالیتهای گسترده مرکز :

الف)چاپ و نشر ده ها عنوان کتاب، جزوه و ماهنامه همراه با برگزاری مسابقه کتابخوانی

ب)تولید صدها نرم افزار تحقیقاتی و کتابخانه ای قابل اجرا در رایانه و گوشی تلفن سهمراه

ج)تولید نمایشگاه های سه بعدی، پانوراما ، انیمیشن ، بازیهای رایانه ای و ... اماکن مذهبی، گردشگری و...

د)ایجاد سایت اینترنتی قائمیه www.ghaemiyeh.com جهت دانلود رایگان نرم افزار های تلفن همراه و چندین سایت مذهبی دیگر

ه)تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و ... جهت نمایش در شبکه های ماهواره ای

و)راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی (خط ۲۳۵۰۵۲۴)

ز)طراحی سیستم های حسابداری ، رسانه ساز ، موبایل ساز ، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک ، SMS و...

ح)همکاری افتخاری با دهها مرکز حقیقی و حقوقی از جمله بیوت آیات عظام، حوزه های علمیه، دانشگاهها، اماکن مذهبی مانند مسجد جمکران و ...

ط)برگزاری همایش ها، و اجرای طرح مهد، ویژه کودکان و نوجوانان شرکت کننده در جلسه

ی)برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم و دوره های تربیت مربی (حضوری و مجازی) در طول سال

دفتر مرکزی: اصفهان/خ مسجد سید/ حد فاصل خیابان پنج رمضان و چهارراه وفائی / مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان
تاریخ تأسیس: ۱۳۸۵ شماره ثبت : ۲۳۷۳ شناسه ملی : ۱۰۸۶۰۱۵۲۰۲۶
وب سایت: www.ghaemiyeh.com ایمیل: Info@ghaemiyeh.com فروشگاه اینترنتی: www.eslamshop.com
تلفن ۲۵-۲۳۵۷۰۲۳- (۰۳۱۱) فکس ۲۳۵۷۰۲۲ (۰۳۱۱) دفتر تهران ۸۸۳۱۸۷۲۲ (۰۲۱) بازرگانی و فروش ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹ امور کاربران ۲۳۳۳۰۴۵(۰۳۱۱)

نکته قابل توجه اینکه بودجه این مرکز؛ مردمی ، غیر دولتی و غیر انتفاعی با همت عده ای خیر اندیش اداره و تامین گردیده و لی جوابگوی حجم رو به رشد و وسیع فعالیت مذهبی و علمی حاضر و طرح های توسعه ای فرهنگی نیست، از اینرو این مرکز به فضل و کرم صاحب اصلی این خانه (قائمیه) امید داشته و امیدواریم حضرت بقیه الله الاعظم عجل الله تعالی فرجه الشریف توفیق روزافزونی را شامل همگان بنماید تا در صورت امکان در این امر مهم ما را یاری نمایندانشاالله.

شماره حساب ۶۲۱۰۶۰۹۵۳ ، شماره کارت :۶۲۷۳-۵۳۳۱-۳۰۴۵-۱۹۷۳و شماره حساب شبا : -IR۹۰-۰۱۸۰-۰۰۰۰-۰۰۰۰-۰۶۲۱ ۰۶۰۹-۵۳به نام مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان نزد بانک تجارت شعبه اصفهان – خیابان مسجد سید

ارزش کار فکری و عقیدتی

الاحتجاج - به سندش، از امام حسین علیه السلام -: هر کس عهده دار یتیمی از ما شود که محنتِ غیبت ما، او را از ما جدا کرده است و از علوم ما که به دستش رسیده، به او سهمی دهد تا ارشاد و هدایتش کند، خداوند به او می‌فرماید: «ای بنده بزرگوار شریک کننده برادرش! من در کَرَم کردن، از تو سزاوارترم. فرشتگان من! برای او در بهشت، به عدد هر حرفی که یاد داده است، هزار هزار، کاخ قرار دهید و از دیگر نعمت‌ها، آنچه را که لایق اوست، به آنها ضمیمه کنید».

التفسیر المنسوب إلی الإمام العسکری علیه السلام: امام حسین علیه السلام به مردی فرمود: «کدام یک را دوست‌تر می‌داری: مردی اراده کشتن بینوایی ضعیف را دارد و تو او را از دستش می‌رَهانی، یا مردی ناصبی اراده گمراه کردن مؤمنی بینوا و ضعیف از پیروان ما را دارد، امّا تو دریچه‌ای [از علم] را بر او می گشایی که آن بینوا، خود را بِدان، نگاه می‌دارد و با حجّت‌های خدای متعال، خصم خویش را ساکت می‌سازد و او را می‌شکند؟».

[سپس] فرمود: «حتماً رهاندن این مؤمن بینوا از دست آن ناصبی. بی گمان، خدای متعال می‌فرماید: «و هر که او را زنده کند، گویی همه مردم را زنده کرده است»؛ یعنی هر که او را زنده کند و از کفر به ایمان، ارشاد کند، گویی همه مردم را زنده کرده است، پیش از آن که آنان را با شمشیرهای تیز بکشد».

مسند زید: امام حسین علیه السلام فرمود: «هر کس انسانی را از گمراهی به معرفت حق، فرا بخواند و او اجابت کند، اجری مانند آزاد کردن بنده دارد».

